CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
PEDRO CRUZ VILLALÓN
prezentate la 2 iulie 2015 [1]

Cauza C-163/14

Comisia Europeană
împotrivaRegatului Belgiei
[acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată de

Comisie împotriva Regatului Belgiei]

„Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru — Protocolul (nr. 7) privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene — Articolul 3 — Imunitatea fiscală a Uniunii — Scutire — Contribuții regionale la gaze naturale și energie electrică — Noțiunea de simplă remunerare a serviciilor de utilitate publică — Noțiunea de impozite — Noțiunea de taxe indirecte — Obligații de serviciu public”

1. În prezenta cauză, Comisia Europeană a sesizat Curtea, în temeiul articolului 258 al doilea paragraf TFUE, cu o acțiune în constatarea faptului că, prin refuzul de a exonera instituțiile și organele Uniunii stabilite la Bruxelles de plata contribuțiilor alocate finanțării de misiuni pe care Regatul Belgiei le califică drept misiuni de serviciu public în domeniul furnizării de energie electrică și de gaze naturale, acesta nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din Protocolul (nr. 7) privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene, anexat la Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (denumit în continuare „protocolul”).

2. În temeiul articolului 343 TFUE, potrivit căruia „Uniunea se bucură, pe teritoriile statelor membre, de privilegiile și imunitățile necesare pentru îndeplinirea misiunii sale”, protocolul prevede că Uniunea beneficiază de imunitate fiscală. Aceasta se explică prin activitatea de serviciu public a Uniunii, care este din principiu nelucrativă și scutită de impozit în acest temei [2], precum și prin necesitatea de a asigura independența Uniunii în raport cu statele membre și prin principiul egalității între statele membre, care interzice ca vreunul dintre ele să obțină un avantaj financiar din prezența acestor instituții și organe pe teritoriul său [3].

3. Prezenta cauză va determina Curtea să precizeze domeniul de aplicare și condițiile imunității fiscale a Uniunii, care a prilejuit până în prezent pronunțarea a numai trei hotărâri [4].

1 — Limba originală: franceza.

2 — Mégret, J., Waelbroeck, M., Louis, J.-V., Vignes, D., și Dewost, J.-L., *Le droit de la Communauté économique européenne. Commentaire du traité et des textes pris pour son application*, volumul 15, *Dispositions générales et finales*, Éditions de l'Université de Bruxelles, 1987, „Articolul 218”, punctul 8.

3 — Hotărârea AGF Belgium (C-191/94, EU:C:1996:144, punctul 19) și Concluziile avocatului general Stix-Hackl prezentate în cauza Comisia/Belgia (C-437/04, EU:C:2006:434, punctul 41).

4 — Hotărârile AGF Belgium (C-191/94, EU:C:1996:144), Comunitatea Europeană (C-199/05, EU:C:2006:678) și Comisia/Belgia (C-437/04, EU:C:2007:178). Hotărârea BCE/Germania (C-220/03, EU:C:2005:748) privește acordul de sediu încheiat între guvernul german și Banca Centrală Europeană cu privire la sediul acestei instituții. Ordonanța Ufficio imposte consumo/Comisia (2/68-IMM, EU:C:1968:50) privește, în esență, acordul încheiat între guvernul italian și Comisie pentru instituirea unui Centru comun de cercetări nucleare.

I – Cadrul juridic

A – *Dreptul Uniunii*

4. Imunitatea fiscală a Uniunii este prevăzută la articolul 3 din protocol.

5. Acesta prevede:

„Uniunea, activele [acesteia], veniturile și alte bunuri sunt scutite de orice impozit direct.

Guvernele statelor membre iau, ori de câte ori este posibil, măsuri corespunzătoare în vederea anulării sau rambursării sumei reprezentând impozitele indirecte și taxele pe vânzări care intră în prețul bunurilor fixe și mobile atunci când Uniunea, pentru uz oficial, face achiziții importante al căror preț cuprinde impuneri și taxe de această natură. Totuși, aplicarea acestor măsuri nu trebuie să aibă drept efect distorsionarea concurenței în cadrul Uniunii.

Nu se acordă nici o scutire cu privire la impozitele, taxele și impunerile care nu constituie decât simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică."

B – *Dreptul belgian*

1. Finanțarea misiunilor de serviciu public pe piața de energie electrică

6. Ordonanța din 19 iulie 2001 privind organizarea pieței de energie electrică în Regiunea Bruxelles-Capitală[5] (denumită în continuare „Ordonanța Energie electrică") prevede îndeplinirea misiunilor de serviciu public. Aceste misiuni sunt finanțate printr-o taxă datorată de furnizorul de energie electrică.

7. Articolul 24 din Ordonanța Energie electrică prevede, în versiunea sa în vigoare la data notificării avizului motivat[6], că:

„§ 1. Administratorului rețelei de distribuție și furnizorilor le revin, fiecăruia în domeniul său de competență, obligațiile de serviciu public definite la punctele 1 și 2 de mai jos:

1° asigurarea unei aprovizionări minime neîntrerupte cu energie electrică pentru consumul casnic, în condițiile stabilite în capitolul IVa;

2° furnizarea energiei electrice la un tarif social special pentru persoane și în condițiile prevăzute în legea federală și în capitolul IVa.

§ 2. Institutului [pentru managementul mediului din Bruxelles] îi revin obligațiile de serviciu public referitoare la promovarea utilizării raționale a energiei electrice prin informații, demonstrații și punerea la dispoziție de echipamente, servicii și ajutoare financiare în beneficiul clienților finali […]"

5 — *Moniteur belge* din 17 noiembrie 2001, p. 39135.

6 — Și anume la 27 februarie 2012 (a se vedea punctul 25 din prezentele concluzii).

8. Articolul 24bis din Ordonanța Energie electrică, în versiunea sa în vigoare la data notificării avizului motivat, prevede următoarele:

„Administratorului rețelei de distribuție îi revin de asemenea următoarele misiuni de serviciu public:

1° recuperarea energiei electrice verzi produse, care nu este nici destinată consumului propriu, nici furnizată unor terți, în limitele nevoilor proprii;

2° o misiune exclusivă privind construcția, întreținerea și înlocuirea instalațiilor de iluminat public pe drumurile și pe spațiile verzi comunale […], precum și alimentarea acestor instalații cu energie electrică […];

3° rolul de furnizor de ultimă instanță și organizarea unui serviciu de monitorizare a clienților care îi sunt transferați în cadrul acestui rol;

4° informarea clienților casnici și profesioniști racordați la joasă tensiune cu privire la prețurile și la condițiile de racordare și de furnizare […].”

9. Articolul 26 din Ordonanța Energie electrică instituie o taxă destinată să finanțeze îndeplinirea misiunilor de serviciu public vizate la articolele 24 și 24bis (denumită în continuare „contribuția regională la energie electrică”). Acest articol 26 prevede, în versiunea sa în vigoare la data avizului motivat, că:

„§ 1. Deținerea unei licențe de furnizare eliberate în temeiul articolului 21[7] are ca efect încasarea lunară a unei taxe de la persoana fizică sau juridică care beneficiază de licența menționată, denumită în continuare debitorul.

§ 2. Taxa este datorată la data de 1 a fiecărei luni. Aceasta poate fi plătită până la data de 15 a lunii următoare.

Debitorul este scutit de taxă pentru puterea pusă la dispoziția clienților pentru rețeaua lor de transport feroviar, de tramvai sau de metrou.

§ 3. Taxa se calculează pe baza puterii puse de debitor la dispoziția clienților finali eligibili, prin intermediul rețelelor, al branșamentelor și al liniilor directe de 70 kV și mai puțin, la punctele de consum situate în Regiunea Bruxelles-Capitală. […]

§ 7. Sumele încasate prin colectarea taxei sunt alocate fondurilor menționate la articolul 2 punctele 15 și 16 din Ordonanța din 12 decembrie 1991 privind instituirea unor fonduri bugetare […][8].

§ 8. Taxa este datorată începând din luna ianuarie 2004.”

10. Articolul 26 alineatul (4) din Ordonanța Energie electrică stabilește baremul contribuției regionale pentru energie electrică: fiecărei tranșe de putere puse la dispoziție îi corespunde o sumă în euro.

7 — Articolul 21 din Ordonanța Energie electrică, în versiunea sa în vigoare la data avizului motivat, prevede că „furnizorii dețin o licență de furnizare acordată de guvern pentru a aproviziona cu energie electrică clienții eligibili la un punct de consum situat în Regiunea Bruxelles-Capitală […]”.

8 — Fondurile menționate la articolul 2 punctele 15 și 16 din Ordonanța din 12 decembrie 1991 privind instituirea unor fonduri bugetare (*Moniteur belge* din 26 februarie 1992, p. 4066) sunt Fondul special de orientare energetică și Fondul referitor la politica în domeniul energiei.

11. Articolul 26 din Ordonanța Energie electrică cuprindea, până la modificarea sa în anul 2011 [9], un alineat 9 potrivit căruia „costurile asociate misiunilor de serviciu public prevăzute la articolul 24 care depășesc cuantumul taxelor percepute în temeiul prezentului articol sunt suportate de operatorul rețelei de distribuție, cu titlu de costuri de exploatare. Repercutarea acestor costuri asupra tarifelor este reglementată prin legislația federală”.

2. Finanțarea misiunilor de serviciu public pe piața gazelor naturale

12. Ordonanța din 1 aprilie 2004 privind organizarea pieței gazelor naturale în Regiunea Bruxelles-Capitală, referitoare la redevențele de tranzit în materie de gaze naturale și de energie electrică și privind modificarea Ordonanței Energie electrică [10] (denumită în continuare „Ordonanța Gaze naturale”) prevede, la fel ca Ordonanța Energie electrică, îndeplinirea unor misiuni de serviciu public. Acestea sunt finanțate printr-o taxă pe care o datorează administratorul rețelei de distribuție a gazelor naturale, iar ulterior furnizorul de gaze naturale.

13. Articolul 18 din Ordonanța Gaze naturale prevede, în versiunea sa în vigoare la data avizului motivat, că:

„Administratorului rețelei și furnizorilor le revin, fiecăruia în domeniul său de competență, misiunile și obligațiile de serviciu public definite la punctele 1-3 de mai jos:

1° asigurarea unei aprovizionări minime neîntrerupte cu gaze naturale pentru consumul casnic, în condițiile stabilite în capitolul Va;

2° furnizarea gazelor naturale la un tarif social special pentru persoane și în condițiile prevăzute în legislația federală și în capitolul Va;

3° un serviciu gratuit de prevenire a riscurilor în utilizarea gazelor naturale, pentru gospodăriile care îl solicită […]”

14. Un articol nou 18bis a fost introdus în Ordonanța Gaze naturale din 2006 [11]. Acesta, în versiunea sa în vigoare la data avizului motivat, prevede următoarele:

„§ 1. Administratorului rețelei îi revin de asemenea următoarele misiuni de serviciu public:

1° organizarea unui serviciu de control al relației cu consumatorii și furnizarea de informații privind prețurile și condițiile de racordare, în beneficiul clienților casnici […]”

15. Articolul 20 din Ordonanța Gaze naturale instituie o taxă pentru finanțarea îndeplinirii misiunilor de serviciu public menționate la articolele 18 și 18bis (denumită în continuare „contribuția regională la gaze naturale”). Pentru simplificare, contribuția regională la energie electrică și contribuția regională la gaze naturale vor fi denumite în continuare, împreună, „contribuțiile regionale”.

9 — Ordonanța din 20 iulie 2011 de modificare a Ordonanței Energie electrică și a Ordonanței din 12 decembrie 1991 privind instituirea unor fonduri bugetare (*Moniteur belge* din 10 august 2011, p. 45558) a abrogat articolul 26 alineatul 9 din Ordonanța Energie electrică.

10 — *Moniteur belge* din 26 aprilie 2004, p. 34281.

11 — Acest articol 18 bis a fost introdus în Ordonanța Gaze naturale prin Ordonanța din 14 decembrie 2006 de modificare a Ordonanțelor din 19 iulie 2001 și din 1 aprilie 2004 referitoare la organizarea pieței de energie electrică și a pieței gazelor naturale în Regiunea Bruxelles-Capitală și de abrogare a Ordonanței din 11 iulie 1991 privind dreptul la aprovizionarea minimă cu energie electrică și a Ordonanței din 11 martie 1999 privind instituirea unor măsuri de prevenire a întreruperii aprovizionării cu gaze naturale pentru uz casnic (*Moniteur belge* din 9 ianuarie 2007, p. 537).

16. Articolul 20 din Ordonanța Gaze naturale [12] prevede că „costurile asociate misiunilor de serviciu public prevăzute la articolele 18 și 18bis sunt suportate de administratorul rețelei, cu titlu de costuri de exploatare. Repercutarea acestor costuri asupra tarifelor este reglementată prin legislația federală”.

17. În anul 2011, articolul 20 din Ordonanța Gaze naturale a fost abrogat, fiind introdus un articol nou, 20 septidecies [13]. Potrivit articolului 20 septidecies din Ordonanța Gaze naturale:

„§ 1. Deținerea unei licențe de furnizare eliberate în temeiul articolului 15[[14]] are ca efect încasarea lunară a unei taxe de la persoana fizică sau juridică care beneficiază de licența menționată, denumită în continuare debitorul.

§ 2. Taxa este datorată la data de 1 a fiecărei luni. Aceasta poate fi plătită până la data de 15 a lunii următoare.

§ 3. Sub rezerva dispozițiilor prevăzute la paragraful 2, taxa se calculează pe baza calibrului contoarelor utilizate de administratorul de rețea, la punctele de consum situate în Regiunea Bruxelles-Capitală, la clienții finali. Calibrul contorului este determinat prin debitul maxim de gaze naturale măsurat în metri cubi pe oră pentru care a fost conceput contorul […]

§ 7. Sumele încasate prin colectarea taxei sunt alocate fondurilor menționate la articolul 2 punctele 15 și 16 din Ordonanța din 12 decembrie 1991 privind instituirea unor fonduri bugetare […];

§ 8. Taxa este datorată începând din luna ianuarie 2012.”

18. Articolul 20 septidecies alineatul 4 din Ordonanța Gaze naturale stabilește un barem al contribuției regionale pentru gaze naturale similar cu cel prevăzut la articolul 26 alineatul 4 din Ordonanța Energie electrică.

II – Procedura precontencioasă

19. Comisia, Consiliul Uniunii Europene, Parlamentul European și Comitetul Economic și Social European, care își au sediile la Bruxelles, au avut, până la 31 iulie 2009, ca furnizor de energie electrică și de gaze naturale societatea Electrabel. Contractul încheiat cu Electrabel (denumit în continuare „contractul Electrabel”) stipula că cuantumul contribuțiilor regionale pe care Electrabel le datorează potrivit articolului 26 din Ordonanța Energie electrică și articolului 20, ulterior articolului 20 septidecies din Ordonanța Gaze naturale, era în sarcina Uniunii. Aceasta trebuia să le plătească societății Electrabel, care le plătea ulterior autorităților din Regiunea Bruxelles-Capitală.

20. Or, în iulie 2005, Comisia, considerând că era exonerată de contribuțiile regionale în temeiul articolului 3 din protocol, a încetat să plătească contribuțiile regionale către Electrabel. Aceasta a solicitat în paralel autorităților din Regiunea Bruxelles-Capitală, în mod informal, să o scutească de la plata contribuțiilor regionale.

12 — Astfel cum a fost modificat prin Ordonanța din 14 decembrie 2006, citată la nota de subsol precedentă.

13 — Prin Ordonanța din 20 iulie 2011 de modificare a Ordonanței Gaze naturale (*Moniteur belge* din 10 august 2011, p. 45586).

14 — Articolul 15 din Ordonanța Gaze naturale prevede că „furnizorii dețin o licență de furnizare pentru a aproviziona cu gaze naturale clienții eligibili la un punct de consum situat în Regiunea Bruxelles-Capitală […]”.

21. Întrucât aceste contacte informale au rămas fără rezultat, Comisia a adresat Regatului Belgiei, la data de 27 iunie 2008, o scrisoare de punere în întârziere în care îi reproșa încălcarea articolului 3 al doilea paragraf din protocol, întrucât aplica instituțiilor Uniunii articolul 26 din Ordonanța Energie electrică și articolul 20 din Ordonanța Gaze naturale. Prin scrisoarea din 9 septembrie 2008, primită la data de 15 septembrie 2008, Regatul Belgiei și-a prezentat observațiile cu privire la prima scrisoare de punere în întârziere.

22. La data de 15 aprilie 2009, Comisia a adresat Regatului Belgiei o a doua scrisoare de punere în întârziere, care o înlocuiește pe prima, pentru încălcarea articolului 3 al doilea paragraf din protocol. A doua scrisoare de punere în întârziere este aproape identică cu prima, cu excepția faptului că Comisia pare să considere că Regatul Belgiei și-a încălcat obligațiile începând din 2001, iar nu, precum în prima scrisoare de punere în întârziere, din 2004 [15].

23. La 22 aprilie 2011, Comisia a introdus o acțiune la tribunal de première instance de Bruxelles (Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles) împotriva statului belgian (État belge), a Regiunii Bruxelles-Capitală, a Electrabel și a Sibelga, administratorul rețelei de distribuție a energiei electrice și a gazelor naturale în Regiunea Bruxelles-Capitală. Aceasta solicită restituirea contribuțiilor regionale pe care le-a plătit între 1 iulie 2004 și 31 decembrie 2008 [16], și anume suma de 4 036 170,88 euro, fără a aduce atingere unei majorări pentru perioadele ulterioare [17].

24. După expirarea contractului Electrabel, instituțiile și organele Uniunii au încheiat un contract cu un alt furnizor de energie electrică și de gaze naturale, societatea Luminus (denumit în continuare „contractul Luminus”). Spre deosebire de contractul Electrabel, contractul Luminus nu prevede că instituțiile și organele Uniunii plătesc contribuțiile regionale. Totuși, prin trei scrisori din 13 mai 2011, din 21 octombrie 2011 și din 2 iulie 2013, Luminus a solicitat Uniunii restituirea contribuțiilor regionale pe care le-a plătit, și anume suma de 2 235 404,51 euro, și a pus-o în întârziere pentru restituirea acestora până la 14 august 2014 [18].

25. Prin avizul motivat din 27 februarie 2012, Comisia a învederat Regatului Belgiei că, prin refuzul de a exonera instituțiile Uniunii de contribuțiile regionale prevăzute la articolul 26 din Ordonanța Energie electrică și la articolul 20 din Ordonanța Gaze naturale, încălca articolul 3 al doilea paragraf din protocol. Prin scrisoarea din 23 aprilie 2012, Regatul Belgiei și-a prezentat observațiile cu privire la avizul motivat.

26. Întrucât nu a fost convinsă de argumentele invocate de Regatul Belgiei și întrucât acesta nu și-a modificat poziția, Comisia a introdus prezenta acțiune.

15 — Astfel, a doua scrisoare de punere în întârziere face referire la o scrisoare în care Comisia a solicitat autorităților din Regiunea Bruxelles-Capitală restituirea contribuțiilor regionale „de la instituirea lor, în anul 2001”. Arătăm totuși că, în încheierea celei de a doua scrisori de punere în întârziere (ca în prima scrisoare de punere în întârziere, în avizul motivat și în cererea introductivă), Comisia a constatat că Regatul Belgiei nu și-ar fi îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din protocol prin faptul că nu a scutit Uniunea „de contribuțiile prevăzute la articolul 26 din [Ordonanța Energie electrică], precum și la articolul 20 din [Ordonanța Gaze naturale]”. Or, articolul 26 alineatul 8 din Ordonanța Energie electrică prevede că „taxa este datorată începând din luna ianuarie 2004”, iar Ordonanța Gaze naturale a fost adoptată în anul 2004.

16 — În septembrie 2008, Comisia a reluat plata contribuțiilor regionale către Electrabel și a restituit acesteia cuantumul contribuțiilor regionale neplătite din iulie 2005.

17 — Cauza este pendinte și pledoaria trebuia să fie susținută la data de 21 mai 2015.

18 — Nu avem cunoștință dacă Uniunea a efectuat plata și dacă Luminus a chemat-o în judecată în cazul în care nu a plătit, astfel cum amenințase că va face.

III – Acțiunea formulată de Comisie

27. Comisia reproșează Regatului Belgiei că nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din protocol prin faptul că a refuzat instituțiilor și organelor Uniunii exonerarea de contribuțiile regionale prevăzute la articolul 26 din Ordonanța Energie electrică și la articolul 20 din Ordonanța Gaze naturale și prin faptul că s-a opus restituirii acestor contribuții de către Regiunea Bruxelles-Capitală.

28. Comisia consideră că condițiile privind imunitatea față de impozitele indirecte prevăzute la articolul 3 al doilea paragraf din protocol sunt îndeplinite: furnizarea de energie electrică și de gaze naturale ar constitui o achiziție importantă efectuată pentru uzul oficial al Uniunii.

29. Comisia susține că Hotărârea Comisia/Belgia (C-437/04, EU:C:2007:178), în care Curtea înlăturase imunitatea pentru motivul că persoana impozabilă în cauză nu era Uniunea, ci cocontractantul acesteia, nu este aplicabilă în prezenta cauză. Astfel, această hotărâre ar privi un impozit direct, în timp ce contribuțiile regionale ar constitui un impozit indirect. Potrivit Comisiei, deși Uniunea nu datorează contribuțiile regionale, acestea ar fi, în practică, întotdeauna repercutate asupra sa din cauza naturii lor de impozit indirect și a intenției legiuitorului belgian.

30. În privința articolului 3 al treilea paragraf din protocol, care exclude scutirea de impozitele care constituie „simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică”, potrivit Comisiei, acesta nu ar fi aplicabil în prezenta cauză. Pe de o parte, serviciile publice furnizate sau care ar putea fi furnizate Uniunii nu ar fi specifice acesteia, astfel cum impune jurisprudența Curții. Pe de altă parte, nu ar exista legătura directă și proporțională impusă de jurisprudență dintre costul real al serviciului și cuantumul contribuțiilor regionale.

31. Comisia solicită Curții constatarea faptului că Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din protocol. Aceasta solicită de asemenea obligarea Regatului Belgiei la plata cheltuielilor de judecată.

IV – Procedura în fața Curții

32. În memoriul în apărare, Regatul Belgiei susține că instituțiile și organele Uniunii nu pot fi exonerate de contribuțiile regionale în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din protocol. Acesta arată că soluția reținută de Curte în Hotărârea Comisia/Belgia (C-437/04, EU:C:2007:178) trebuie să fie aplicată în prezenta cauză întrucât Uniunea nu datorează contribuțiile regionale, că nici Ordonanța Energie electrică, nici Ordonanța Gaze naturale nu impun debitorului să le repercuteze asupra clientului final și că repercutarea asupra Uniunii este, prin urmare, strict contractuală. În subsidiar, în cazul în care Curtea ar statua că articolul 3 al doilea paragraf din protocol este aplicabil contribuțiilor regionale, Regatul Belgiei consideră că exonerarea ar trebui refuzată în temeiul celui de al treilea paragraf al acestei dispoziții. Regatul Belgiei solicită Curții respingerea acțiunii ca nefondată și obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

33. În memoriul în replică, Comisia reiterează că furnizorul sau administratorul rețelei, în cazul în care datorează contribuțiile regionale, asigură numai colectarea acestora și repercutează plata asupra clientului final. În ceea ce privește articolul 3 al treilea paragraf din protocol, Comisia subliniază că Uniunea nu poate beneficia de nicio misiune de serviciu public finanțată din contribuția regională la gaze naturale, acestea fiind destinate exclusiv gospodăriilor, și că misiunile de serviciu public finanțate din contribuția regională la energie electrică fie nu constituie servicii, fie nu îi sunt furnizate în mod special.

34. În memoriul în duplică, Regatul Belgiei subliniază îndeosebi faptul că nu este relevant să se stabilească dacă contribuțiile regionale constituie un impozit direct sau un impozit indirect, întrucât, contrar celor susținute de Comisie, nu toate impozitele indirecte sunt repercutate asupra clientului final.

V – Analiză

35. Considerăm că este util ca, înainte de a începe analiza argumentelor Comisiei, să amintim pe scurt structura articolului 3 din protocol în scopul de a preciza care sunt elementele constitutive ale neîndeplinirii obligațiilor care îi este imputată Regatului Belgiei.

A – *Cu privire la structura articolului 3 din protocol*

36. Articolul 3 din protocol distinge între impozite directe și impozite indirecte. Astfel cum a subliniat Curtea, primele fac obiectul unei exonerări „necondiționate și generale", în timp ce imunitatea fiscală de care beneficiază cele din urmă „nu este nelimitată" [19]. Astfel, articolul 3 primul paragraf din protocol prevede că „Uniunea, activele [acesteia], veniturile și alte bunuri sunt scutite de orice impozit direct": scutirii nu i se aplică nicio rezervă. În schimb, articolul 3 al doilea paragraf din protocol prevede „anul[area] sau ramburs[area] sumei reprezentând impozitele indirecte și taxele pe vânzări care intră în prețul bunurilor fixe și mobile atunci când Uniunea, pentru uz[ul său] oficial, face achiziții importante". Același paragraf precizează de asemenea că „aplicarea acestor măsuri nu trebuie să aibă drept efect distorsionarea concurenței în cadrul Uniunii". Prin urmare, scutirea de impozitele indirecte se acordă numai dacă sunt îndeplinite trei condiții: în primul rând, impozitele indirecte trebuie plătite cu ocazia unei achiziții importante; în al doilea rând, această achiziție trebuie să fie efectuată de Uniune pentru uzul său oficial; în al treilea rând, scutirea nu trebuie să aibă efecte asupra concurenței [20].

37. Referitor la al treilea paragraf al articolului 3 din protocol, acesta prevede că „nu se acordă nici o scutire" pentru taxele care constituie „simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică".

38. În ceea ce privește domeniul de aplicare al articolului 3 din protocol, Curtea a statuat în Hotărârea AGF Belgium că, „sub rezervele menționate la articolul 3 al doilea și al treilea paragraf […], imunitatea privește toate tipurile de impozite, directe sau indirecte" [21].

39. Subliniem că noțiunea de impozit în sensul articolului 3 din protocol, indiferent dacă este vorba despre „impozitele directe" vizate la primul paragraf sau despre „impozitele indirecte și taxele pe vânzări" vizate la al doilea paragraf al articolului respectiv, face obiectul unei interpretări autonome. Curtea a statuat astfel, în aceeași Hotărâre AGF Belgium, că articolul 3 din protocol este aplicabil primelor de asigurare, „indiferent care ar fi calificarea acestora în dreptul național" (în speță, instanța de trimitere a arătat că, în opinia sa, primele în cauză aveau mai curând natura unor contribuții sociale decât aceea a unor măsuri fiscale) [22].

19 — Hotărârea Comunitatea Europeană (C-199/05, EU:C:2006:678, punctul 31).

20 — Precizăm că anularea sau rambursarea impozitelor indirecte și a taxelor pe vânzări prevăzute la articolul 3 al doilea paragraf se aplică tuturor tipurilor de achiziții, inclusiv recurgerii la prestări de servicii (Hotărârea AGF Belgium, C-191/94, EU:C:1996:144, punctul 36).

21 — C-191/94, EU:C:1996:144, punctul 20.

22 — *Ibidem* (punctul 16): „*indiferent care ar fi calificarea acestora în dreptul național*, taxele în cauză nu pot fi asimilate unor contribuții care sunt datorate de persoanele supuse unui sistem de securitate socială sau care aderă la un organism social […]" (sublinierea noastră). Astfel cum subliniază avocatul general Jacobs, „clasificarea unei taxe din perspectiva legislației naționale este lipsită de importanță. Termenii «impozite» sau «taxe» utilizați la articolul 3 trebuie interpretați ținând seama de accepțiunea normală a acestora și în lumina finalității dispoziției. Este singura abordare care permite să se asigure acestei dispoziții un efect deplin și o aplicare uniformă" (Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza AGF Belgium, C-191/94, EU:C:1996:53, punctul 17). A se vedea de asemenea, în legătură cu articolul 13 al doilea paragraf (actual) din protocol, referitor la exonerarea fiscală a funcționarilor, Hotărârea Humblet/État belge (6/60-IMM, EU:C:1960:48): „întrucât, din perspectiva dreptului aplicabil, problema generală trebuie soluționată potrivit dreptului Comunității […], iar nu potrivit dreptului belgian". De asemenea, în Hotărârea Comisia/Belgia (C-437/04, EU:C:2007:178, punctele 44-46), Curtea dă o interpretare autonomă noțiunii „impozit direct" în sensul articolului 3 primul paragraf din protocol.

40. „Rezerva” la domeniul de aplicare al articolului 3 din protocol menționată la al treilea paragraf al acestuia se referă la „simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică”. Astfel, al treilea paragraf definește în mod negativ domeniul de aplicare al articolului 3 din protocol, excluzând din acesta taxele pentru serviciile de utilitate publică. Arătăm în această privință că astfel de măsuri sunt excluse din domeniul de aplicare al articolului 3 numai pentru că acesta prevede o imunitate fiscală, iar taxele care ar fi calificate drept „ remunerare a serviciilor de utilitate publică” nu pot fi de natură fiscală. Astfel, noțiunea de contrapartidă – de „remunerație” - este în principiu străină noțiunii de impozit [23].

41. În opinia noastră, „rezerva” la domeniul de aplicare al articolului 3 din protocol menționată la al doilea paragraf al acestuia se referă la condiția ca impozitele indirecte să „intr[e] în prețul bunurilor fixe și mobile” achiziționate de Uniune: impozitul indirect trebuie inclus în prețul bunului. Astfel, condițiile referitoare la importanța și la scopul achiziției (uzul oficial al Uniunii) se referă la achiziția *specială* cu ocazia căreia este perceput impozitul indirect, iar nu la natura taxei propriu-zise: prin urmare, este vorba despre condiții de fond ale imunității, iar nu despre aplicabilitatea sa [24]. Nici lipsa unor efecte asupra concurenței pe piața internă nu poate fi considerată drept o condiție de fond.

42. Subliniem că nu există alte excluderi din domeniul de aplicare al articolului 3 din protocol decât cele menționate la cele două puncte precedente. Astfel, în Hotărârea AGF Belgium, Curtea precizează că articolul 3 din protocol este aplicabil „tuturor tipurilor de impozite”, „sub *singurele* rezerve” prevăzute la al doilea și la al treilea paragraf ale acestei prevederi [25]. Caracterul exclusiv al acestor două rezerve este justificat de Curte prin modul de redactare a articolului 3 din protocol, care, potrivit acesteia, definește imunitatea „în termeni foarte generali” [26]. În plus, în opinia noastră, aceste două rezerve sunt singurele rezerve la domeniul de aplicare al articolului 3 din protocol întrucât sunt exprese. Astfel, dacă intenția legiuitorului Uniunii ar fi fost ca articolul 3 din protocol să admită alte rezerve, acesta ar fi prevăzut în mod expres aceste alte rezerve, astfel cum a procedat în cazul remunerării serviciilor de interes public și al impozitelor indirecte care nu ar fi integrate în prețul bunului achiziționat.

B – *Cu privire la elementele constitutive ale neîndeplinirii obligațiilor*

43. Comisia susține că, prin refuzul de a acorda Uniunii imunitatea față de contribuțiile regionale, Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din protocol.

44. Prin urmare, revine Comisiei să dovedească faptul că contribuțiile regionale îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 3 al doilea paragraf din protocol. Aceasta trebuie să demonstreze că contribuțiile regionale „intră în prețul” plătit de Uniune pentru aprovizionarea cu energie electrică și cu gaze naturale și că această aprovizionare constituie o achiziție „importantă” efectuată pentru „uzul [său] oficial” și nu are drept efect distorsionarea concurenței în cadrul pieței interne.

23 — După cum arată avocatul general Jacobs în cauza AGF Belgium, „remunerarea unui serviciu de utilitate publică constituie prețul plătit pentru un anumit serviciu. Există o legătură directă între remunerație și prestația primită […]. Or, situația nu se prezintă astfel în cazul unui impozit, în care legătura dintre plată și orice prestație primită este indirectă și îndepărtată” (C-191/94, EU:C:1996:53, punctele 31 și 32). Distincția dintre impozite și taxele pentru serviciile prestate este de altfel cunoscută în dreptul fiscal al statelor membre: a se vedea cu privire la acest subiect Concluziile avocatului general Roemer prezentate în cauza Van Leeuwen (32/67, EU:C:1968:2), care subliniază că distincția dintre impozite și taxele care sunt numai contrapartida serviciilor prestate de instituțiile publice este cunoscută în dreptul olandez, german, francez, italian și belgian; a se vedea, pentru dreptul francez, Lamarque, J., Négrin, O., și Ayrault, L., *Droit fiscal général*, ediția a treia, LexisNexis, 2014, paragrafele 94 și urm.

24 — În cazul în care achiziția are o valoare neglijabilă și imunitatea este refuzată pentru acest motiv, taxa în cauză nu își pierde caracterul fiscal: articolul 3 din protocol îi este aplicabil. Pur și simplu, imunitatea este refuzată deoarece tranzacția nu îndeplinește una dintre condițiile de fond prevăzute la doilea paragraf, și anume să fie o achiziție „importantă”.

25 — C-191/94, EU:C:1996:144, punctul 20 (sublinierea noastră).

26 — *Ibidem* (punctul 19).

45. Regatul Belgiei obiectează că articolul 3 al doilea paragraf din protocol se aplică numai impozitelor al căror debitor este, în dreptul național, Uniunea. În consecință, atunci când, precum în speță, Uniunea suportă sarcina impozitului în temeiul unui contract încheiat cu debitorul, aceasta nu ar mai beneficia de imunitatea prevăzută la articolul 3 din protocol. Prin urmare, revine de asemenea Comisiei sarcina să demonstreze că articolul 3 al doilea paragraf din protocol este aplicabil impozitelor a căror sarcină este suportată de Uniune fără ca aceasta să le datoreze.

46. În subsidiar, Regatul Belgiei obiectează că contribuțiile regionale constituie simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică în sensul articolului 3 al treilea paragraf din protocol și că acestea nu beneficiază, prin urmare, de imunitatea prevăzută la al doilea paragraf al acestui articol. Așadar, revine Comisiei sarcina să dovedească faptul că contribuțiile regionale nu constituie simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică [27].

47. Considerăm că nu se poate contesta faptul că cele trei condiții privind imunitatea față de impozitele indirecte sunt, în speță, îndeplinite: de altfel, Regatul Belgiei nu contestă că acestea sunt îndeplinite. Prin urmare, vom analiza foarte succint aceste trei condiții, înainte de a ne îndrepta asupra aspectelor care fac obiectul unei dezbateri între părți. Este vorba, pe de o parte, despre aplicabilitatea articolului 3 al doilea paragraf din protocol impozitelor suportate de Uniune fără ca aceasta să le datoreze, aspect care se află atât în centrul înscrisurilor prezentate de Comisie, cât și al celor prezentate de Regatul Belgiei, iar, pe de altă parte și ca răspuns la argumentul formulat cu titlu subsidiar de Regatul Belgiei, despre calificarea contribuțiilor regionale drept simplă remunerare a serviciilor de utilitate publică în sensul articolului 3 al treilea paragraf din protocol.

C – *Cu privire la condițiile privind imunitatea prevăzută la articolul 3 al doilea paragraf din protocol*

48. Reamintim faptul că imunitatea față de impozitele indirecte se acordă numai dacă acestea sunt plătite cu ocazia unei achiziții importante, dacă această achiziție este efectuată de Uniune pentru uzul său oficial și dacă imunitatea nu are drept efect distorsionarea concurenței în cadrul pieței interne.

49. Nu avem nicio îndoială că aceste condiții sunt îndeplinite în speță.

50. Astfel, aprovizionarea cu energie electrică și cu gaze naturale a patru instituții și organisme ale Uniunii este, fără îndoială, o achiziție importantă; amintim că litigiul pendinte la tribunal de première instance de Bruxelles, referitor la contractul Electrabel, are ca obiect o sumă care depășește 4 milioane de euro și că suma pe care Luminus o pretinde de la Uniune depășește 2 milioane de euro. De asemenea, apreciem că achiziția este făcută în mod incontestabil pentru uzul oficial al Uniunii: fără energie electrică sau gaze naturale, funcționarii și agenții Uniunii nu ar putea să lucreze [28].

27 — În această privință, precizăm că nu poate fi de niciun ajutor Comisiei calificarea reținută în dreptul belgian pentru contribuțiile regionale, în măsura în care noțiunea de impozit în sensul articolului 3 din protocol, după cum am văzut, face obiectul unei interpretări autonome. Prin urmare, este aproape irelevant că dreptul belgian pare să considere contribuția regională pentru gaze naturale mai curând un impozit decât o taxă pentru servicii prestate, pentru motivul că, pentru a putea fi calificată drept o taxă pentru serviciile prestate, ar trebui ca serviciul să profite debitorului, luat în considerare în mod izolat, ceea ce nu este cazul. A se vedea avizul emis de Conseil d'État cu privire la anteproiectul Ordonanței privind organizarea pieței de energie electrică în Regiunea Bruxelles-Capitală, Parlamentul Bruxelles-Capitală, documente parlamentare, sesiunea 2000/2001, documentul nr. A-192/1-00/01, p. 64.

28 — A se vedea, cu privire la „uzul oficial" al achizițiilor efectuate de Uniune, Schmidt, C., „Le protocole sur les privilèges et immunités des Communautés européennes – Commentaire de l'article 218 du Traité de Rome et de l'article 28, premier alinéa, du traité de fusion", în *Cahiers de droit européen*, 1991, p. 67-100, punctul 17, și Duffar, J., *Contribution à l'étude des privilèges et immunités des organisations internationales*, Paris, LGDJ, 1982, capitolul VII, p. 291 și 292, punctul 341.

51. În ceea ce privește a treia condiție, referitoare la efectele asupra concurenței, aceasta nu este nici măcar adusă în discuție de părți. În plus, în opinia noastră, ea se poate confunda cu cea de a doua condiție, referitoare la utilizarea oficială a achiziției: din moment ce Uniunea achiziționează un bun mobil sau imobil pentru uzul său oficial, desfășoară o activitate fără scop lucrativ, iar o astfel de activitate nu poate avea efect asupra concurenței [29].

52. Subliniem, în sfârșit, că cele trei condiții analizate mai sus sunt singurele prevăzute la articolul 3 al doilea paragraf din protocol. Astfel, deși Curtea arată, în Hotărârea Comisia/Belgia și în Hotărârea Comunitatea Europeană, că Comisia nu a dovedit că refuzul acordării imunității ar afecta independența și buna funcționare a Uniunii, această constatare are loc cu titlu suplimentar, după ce a exclus imunitatea pentru alte motive [30]. Prin urmare, Curtea nu face din afectarea independenței sau a bunei funcționări a Uniunii o condiție suplimentară privind imunitatea.

D – *Cu privire la aplicabilitatea articolului 3 din protocol impozitelor suportate de Uniune fără ca aceasta să le datoreze potrivit dreptului național*

53. Regatul Belgiei pretinde că nu și-a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din protocol, întrucât acesta s-ar aplica numai impozitelor datorate de Uniune potrivit dreptului național. Or, situația ar fi diferită în cazul contribuțiilor regionale. Potrivit Regatului Belgiei, faptul că Uniunea suportă aceste contribuții se întâmplă numai în temeiul contractului care o leagă de debitor: altfel spus, din cauză că Uniunea a acceptat repercutarea lor asupra sa.

54. În această privință, Regatul Belgiei se întemeiază pe Hotărârea Comisia/Belgia [31]. În această hotărâre, Curtea a statuat că articolul 3 primul paragraf din protocol nu prevede nicio scutire în beneficiul cocontractanților Uniunii. Aceasta a concluzionat că, prin refuzul de a scuti Uniunea de o taxă regională imobiliară al cărei debitor era proprietarul imobilului și care era suportată de Uniune în temeiul contractului de închiriere, Regatul Belgiei nu și-a încălcat obligațiile care îi reveneau în temeiul articolului 3 primul paragraf din protocol. Repercutarea taxei asupra Uniunii s-a realizat prin intermediul unui contract; prin urmare, aceasta a fost acceptată în mod liber de Comisie.

55. Or, în speță, debitorul contribuției regionale pentru energie electrică este, potrivit articolului 26 alineatul (1) din Ordonanța Energie electrică, furnizorul energiei electrice care o achiziționează de la producător și o revinde. Debitorul contribuției regionale pentru gaze naturale este, potrivit articolului 20 din Ordonanța Gaze naturale, administratorul rețelei de distribuție și, începând cu anul 2011, potrivit articolului 20 septidecies alineatul 1, furnizorul de gaze naturale care le achiziționează de la importatori și le revinde. Prin urmare, Uniunea ar achita contribuțiile regionale în temeiul contractelor pe care le-a încheiat cu debitorii. Astfel, Electrabel, care a fost furnizorul de energie electrică al Comisiei, al Consiliului, al Parlamentului și al Comitetului Economic și Social până la data

29 — A se vedea Jean Duffar, citat la nota de subsol precedentă, punctul 339: „grija de a nu distorsiona concurența este enunțată în mod expres la articolul 3 [al doilea] paragraf din [protocol]. Scutirea trebuie limitată la activitățile care constituie obiectul organizării și, odată ce limitele acestui obiect sunt depășite, scutirea își pierde semnificația”.

30 — În Hotărârea Comisia/Belgia, Curtea statuează că scutirea trebuie să fie refuzată pentru motivul că aceasta nu este în beneficiul cocontractantului Uniunii și abia ulterior precizează că o astfel de concluzie „nu poate fi infirmată” de finalitatea articolului 3 din protocol, și anume garantarea independenței și a bunei funcționări a Uniunii (C-437/04, EU:C:2007:178, punctele 55 și 56). În Hotărârea Comunitatea Europeană, Curtea arată „în orice caz” că Comisia nu a dovedit că plata taxei în cauză ar afecta independența și buna funcționare a Uniunii (C-199/05, EU:C:2006:678, punctul 43).

31 — C-437/04, EU:C:2007:178, punctele 50 și 51.

de 31 iulie 2009 și care rămâne până în prezent furnizorul lor de gaze naturale, a repercutat asupra Uniunii cuantumul contribuțiilor regionale [32]. În schimb, Luminus, care a fost furnizorul de energie electrică al acestora între 1 august 2009 și 31 iulie 2012 [33], nu a repercutat asupra Uniunii contribuțiile regionale [34].

56. În această privință, Comisia susține că soluția adoptată de Curte în Hotărârea Comisia/Belgia nu poate fi transpusă în prezenta cauză. Aceasta nu contestă că debitorul contribuțiilor regionale este, în dreptul belgian, furnizorul sau administratorul rețelei de distribuție, iar nu Uniunea. Totuși, Comisia susține, în esență, că repercutarea contribuțiilor regionale nu decurge în mod exclusiv dintr-o libertate contractuală a părților, deoarece, pe de o parte, repercutarea contribuțiilor regionale corespunde intenției legiuitorului belgian și, pe de altă parte, contribuțiile regionale, ca impozit indirect, sunt repercutate asupra consumatorilor. Situația în prezenta cauză, care privește un impozit indirect, s-ar distinge, prin urmare, de cea cu privire la care Curtea a trebuit să se pronunțe în Hotărârea Comisia/Belgia, care privea un impozit direct. A refuza imunitatea față de impozitele indirecte pentru motivul că Uniunea nu este debitorul acestora ar însemna, în practică, să i se refuze aproape întotdeauna imunitatea față de impozitele indirecte.

57. Începem prin a arăta că nu suntem convinși de argumentul Comisiei potrivit căruia repercutarea lor ar ține de natura impozitelor indirecte. Întrebarea nu este dacă impozitele indirecte sunt, prin natura lor, repercutate, ci dacă impozitul indirect în discuție în prezenta cauză, și anume contribuțiile regionale, este repercutat.

58. Totuși, poziția Comisiei potrivit căreia imunitatea nu poate fi înlăturată doar pentru motivul că Uniunea nu datorează contribuțiile regionale merită, în opinia noastră, să fie însușită pentru motivele prezentate în continuare.

59. În primul rând, din textul articolului 3 al doilea paragraf din protocol nu rezultă că, pentru a beneficia de imunitate, impozitele indirecte și taxele pe vânzări la care se referă trebuie să fie datorate în mod direct de Uniune. Astfel, legiuitorul Uniunii ar fi putut să prevadă, de exemplu, că „guvernele statelor membre iau, ori de câte ori este posibil, măsuri corespunzătoare în vederea anulării sau a rambursării sumei reprezentând impozitele indirecte și taxele pe vânzări *la care Uniunea este supusă* atunci când aceasta, pentru uz oficial, face achiziții importante de bunuri imobile sau mobile”. Or, situația este diferită în speță. Această dispoziție se limitează să impună, după cum am văzut, ca impozitele indirecte să „intr[e] în prețul” plătit de Uniune, ca „prețul să cuprind[ă]” impozitele indirecte. Prin urmare, ar fi suficient ca Uniunea să achite, în practică, cuantumul impozitelor indirecte pentru ca acestea să intre în domeniul de aplicare al articolului 3 al doilea paragraf din protocol, fără să fie necesar ca Uniunea să îl datoreze.

60. În al doilea rând, imunitatea nu poate fi refuzată doar pentru motivul că dreptul național nu desemnează Uniunea drept debitor.

32 — Clauza 4.2 din condițiile generale ale contractului încheiat de Comisie cu Electrabel pentru furnizarea de energie electrică de înaltă tensiune prevede că „prețurile noastre la energie electrică sunt majorate […] cu impozitele, taxele, redevențele, cotizațiile, contribuțiile, suplimentele și cheltuielile care ne sunt impuse de o autoritate competentă, pe care putem sau trebuie să le repercutăm asupra clienților noștri și care se raportează la activitatea noastră comercială, în sensul cel mai larg al termenului, cu energie electrică și cu gaze naturale, sau care decurg din aceasta, precum redevența pentru finanțarea CREG, contribuția federală pentru finanțarea unor obligații de serviciu public și contribuția pentru energie”.

33 — Numai pentru înaltă tensiune: pentru joasă tensiune (în ceea ce privește Parlamentul, tensiune medie), Electrabel a rămas până în prezent furnizorul Comisiei, al Consiliului și al Parlamentului (din dosar nu rezultă că Comitetul Economic și Social are un contract pentru joasă tensiune).

34 — Articolul 3.2 din condițiile speciale ale contractului încheiat cu Comisia pentru furnizarea de energie electrică de înaltă tensiune prevede că „taxele, redevențele și alte contribuții regionale și federale nu vor putea fi facturate”.

61. Astfel, dreptul belgian este cel care definește debitorul contribuțiilor regionale (furnizorul de energie electrică, administratorul rețelei de distribuție, iar ulterior furnizorul de gaze naturale), precum și baza lor de impozitare (aprovizionarea cu energie electrică, calibrul contoarelor de gaze naturale), cota acestora (valoarea în euro corespunzătoare unei tranșe de energie electrică sau calibrului contorului de gaze naturale) și scutirile (scutirea referitoare la puterea ținută la dispoziția clienților pentru rețeaua lor de transport feroviar).

62. În consecință, a refuza imunitatea pentru motivul că Uniunea nu este debitorul impozitului, indiferent dacă este vorba despre un impozit direct sau despre un impozit indirect, ar însemna să fie lăsat statul în care se află sediul să definească noțiunea de impozit în sensul articolului 3 din protocol. Or, astfel cum am văzut, Curtea a statuat în Hotărârea AGF Belgium că noțiunea de impozit face obiectul unei interpretări autonome [35].

63. Rămâne să analizăm argumentul Regatului Belgiei cu privire la natura contractuală a repercutării contribuțiilor regionale asupra clientului final. În opinia noastră, există, în acest sens, motive puternice de îndoială cu privire la natura strict contractuală a repercutării lor.

64. Mai întâi, posibilitatea repercutării contribuțiilor regionale este prevăzută în mod expres de Ordonanța Energie electrică și de Ordonanța Gaze naturale. Articolul 20 din Ordonanța Gaze naturale prevede [36] că „repercutarea [costurilor legate de misiunile de serviciu public] în tarife este reglementată prin legislația federală”. Articolul 26 alineatul 9 din Ordonanța Energie electrică cuprinde [37] o dispoziție similară. Comentariul pe articole la proiectul Ordonanței Gaze naturale precizează, referitor la articolul 20, că acesta „prevede numai că costul aferent exercitării [misiunilor de serviciu public] este suportat de administratorul rețelei, care poate să îl *integreze*, cu același titlu precum alți factori de cost, în propunerea tarifară pe care o supune [Comisiei de Reglementare a Energiei electrice și a Gazelor naturale], cu respectarea decretului regal privind organizarea structurii tarifare generale a rețelelor de distribuție” [38]. Decretul regal din 29 februarie 2004 privind structura tarifară generală și principiile de bază și procedurile în materie de tarife și contabilitate a administratorilor rețelelor de distribuție a gazelor naturale activi pe teritoriul Belgiei [39] prevede că „în facturarea tarifelor *sunt integrate* pozițiile tarifare legate de impozite, taxe, suprataxe, contribuții și remunerații […]. Acestea *conțin, după caz*: 1° suprataxele, taxele sau remunerațiile în vederea finanțării obligațiilor de serviciu public […]” [40].

65. În continuare, arătăm că, în temeiul articolului 26 alineatul 2 al doilea paragraf din Ordonanța Energie electrică, debitorul este scutit de contribuția regională la energie electrică „pentru puterea pusă la dispoziția clienților pentru rețeaua lor de transport feroviar”. Cu alte cuvinte, această contribuție nu este datorată atunci când clientul final operează o rețea de transport feroviar: prin urmare, legiuitorul belgian a luat în considerare consumul, cel puțin un anumit consum (tracțiunea feroviară). Din modul de redactare a articolului 26 alineatul 2 din Ordonanța Energie electrică se poate deduce că contribuția regională vizează consumul, cu alte cuvinte, că aceasta este destinată să fie repercutată asupra consumatorului final.

66. În sfârșit, prezintă o semnificație specială faptul că, din câte cunoaște Curtea, *un singur* debitor al contribuțiilor regionale, Luminus, a acceptat să nu repercuteze contribuțiile regionale asupra Uniunii. Comisia afirmă că a fost nevoită să renunțe la includerea în cererile sale de ofertă a unei clauze care prevedea nerepercutarea contribuțiilor regionale asupra Uniunii, întrucât niciun ofertant nu era dispus

35 — C-191/94, EU:C:1996:144, punctul 16. A se vedea punctul 39 din prezentele concluzii.

36 — Până la abrogarea sa prin Ordonanța din 20 iulie 2011 de modificare a Ordonanței Gaze naturale, a se vedea nota de subsol de la pagina 13.

37 — Până la abrogarea sa prin Ordonanța din 20 iulie 2011 de modificare a Ordonanței Gaze naturale, a se vedea nota de subsol de la pagina 9.

38 — Parlamentul Bruxelles-Capitală, documente parlamentare, sesiunea 2003/2004, Documentul A-506/1-03/04, comentariu pe articole, articolul 20 (sublinierea noastră).

39 — *Moniteur belge* din 11 martie 2004, p. 13656.

40 — Articolul 9 (sublinierea noastră).

să accepte o astfel de clauză. De altfel, deși Luminus a acceptat nerepercutarea contribuțiilor regionale, aceasta s-a întâmplat, potrivit Comisiei, din cauză că Luminus era convinsă, în mod greșit, că nu trebuia să achite ea însăși contribuțiile respective. Mai mult, Luminus a solicitat ulterior Uniunii rambursarea contribuțiilor regionale.

67. Deși este cert că, astfel cum arată Regatul Belgiei, debitorul nu are obligația de a repercuta contribuțiile regionale asupra clientului final, în lipsa repercutării, debitorul rămâne însă obligat să vireze contribuțiile regionale autorităților publice din Regiunea Bruxelles-Capitală.

68. Cu privire la acest aspect, Comisia susține că debitorul care, în lipsa unei clauze în acest sens, nu ar repercuta contribuțiile regionale asupra clienților săi, ar avea dificultăți în a suporta povara economică a acestora, astfel încât s-ar afla într-o situație delicată. Regatul Belgiei răspunde că, dacă situația s-ar prezenta astfel, Comisia ar fi atribuit întreprinderii Luminus o „achiziție publică așa-zis deficitară”, și că Comisia nu se poate prevala de o nelegalitate al cărei autor este ea însăși.

69. În această privință, apreciem că este evident că debitorul care nu ar repercuta contribuțiile regionale asupra clienților s-ar afla într-o situație delicată. Acesta ar avea interesul să le repercuteze, întrucât este obligat să le vireze autorităților publice chiar dacă nu le repercutează. S-ar părea că este obligat să le repercuteze dacă dorește să evite să se afle într-o situație economică dificilă.

70. În sfârșit, precizăm că situația în prezenta cauză se distinge de situația cu privire la care Curtea a trebuit să se pronunțe în Hotărârea Comisia/Belgia.

71. În hotărârea menționată, Curtea a justificat refuzul de scutire de taxa regională imobiliară în discuție prin natura contractuală a repercutării asupra Uniunii, care presupunea că Uniunea era liberă să refuze repercutarea. Or, în prezenta cauză, considerăm că Uniunea nu dispune, pentru a refuza repercutarea contribuțiilor regionale, de o libertate comparabilă cu aceea de care dispunea pentru a refuza repercutarea taxei regionale imobiliare. Astfel, dacă proprietarul imobilului a condiționat semnarea contractului de locațiune de repercutarea acestei taxe, fără îndoială că Uniunea s-ar fi putut îndrepta către alți locatori. Acesteia i-ar fi mai dificil să se îndrepte către alți furnizori de energie electrică sau de gaze naturale, întrucât piețele energiei electrice și gazelor naturale sunt în mod cert piețe deschise concurenței, însă nu cunosc un număr nelimitat de operatori.

72. În consecință, Curtea poate să admită cererea Comisiei în prezenta cauză fără a contrazice Hotărârea Comisia/Belgia. Este adevărat că, în această hotărâre, Curtea a statuat că „o anumită situație de piață nu poate să genereze o imunitate fiscală”. Cu toate acestea, în opinia noastră, nu situația economică a pieței energiei electrice și a gazelor naturale, ci caracterul său, în mod cert deschis, însă reglementat, este cel care limitează libertatea de alegere a furnizorului. Piața energiei electrice și a gazelor naturale nu poate fi comparată cu piața imobiliară în discuție în Hotărârea Comisia/Belgia.

73. Ca o concluzie preliminară, considerăm că Comisia a dovedit la un standard juridic corespunzător că sunt îndeplinite condițiile privind imunitatea prevăzute la articolul 3 al doilea paragraf din protocol.

E – *Cu privire la calificarea drept „simplă remunerare a serviciilor de utilitate publică” în sensul articolului 3 al treilea paragraf din protocol*

74. Cu titlu subsidiar, Regatul Belgiei susține că, presupunând că contribuțiile regionale sunt datorate de Uniune, aceasta nu înseamnă că nu ar trebui calificate drept simplă remunerare a serviciilor de utilitate publică. În această calitate, ele nu ar beneficia de imunitate conform articolului 3 al treilea paragraf din protocol. În consecință, trebuie să abordăm acest argument înainte de a putea ajunge la o concluzie definitivă.

75. Curtea a statuat că o taxă constituie „simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică” în sensul articolului 3 al treilea paragraf din protocol dacă îndeplinește două condiții. În primul rând, serviciul de utilitate publică trebuie să fie furnizat sau, cel puțin, trebuie să poată fi furnizat celui care plătește redevența [41]. În al doilea rând, trebuie să existe o legătură directă și proporțională între costul real al acestui serviciu și taxa plătită de beneficiar [42]. Vom examina în mod succesiv dacă contribuțiile regionale îndeplinesc aceste două condiții.

1. Cu privire la noțiunea de serviciu furnizat celui care plătește redevența

76. Comisia susține că serviciile plătite de contribuțiile regionale fie nu pot fi prestate Uniunii, fie nu pot fi prestate în mod specific acesteia.

77. În ceea ce privește contribuția regională la energie electrică, unele dintre misiunile de serviciu public prevăzute la articolele 24 și 24bis din Ordonanța Energie electrică se adresează, astfel cum subliniază Comisia, numai clienților casnici: prin urmare, Uniunea nu poate beneficia de acestea. Situația este aceeași în cazul aprovizionării minime neîntrerupte cu energie electrică pentru consumul casnic, precum și în cazul furnizării energiei electrice la un tarif social special, prevăzute la articolul 24 alineatul 1 punctele 1 și 2. Este aproape lipsit de relevanță, contrar celor susținute de Regatul Belgiei, faptul că personalul Uniunii poate să beneficieze de aceste misiuni de serviciu public: articolul 3 din protocol prevede o imunitate în beneficiul Uniunii, iar nu al funcționarilor și al agenților săi. Prin urmare, Uniunii trebuie să îi fie furnizate serviciile de utilitate publică.

78. În consecință, nici aprovizionarea minimă neîntreruptă cu energie electrică pentru consumul casnic, nici furnizarea energiei electrice la un tarif social special nu constituie servicii de utilitate publică în sensul articolului 3 al treilea paragraf din protocol.

79. În schimb, considerăm că Uniunea poate beneficia sau beneficiază în mod efectiv de alte misiuni de serviciu public dintre cele prevăzute de Ordonanța Energie electrică.

80. În opinia noastră, nu este exclusă posibilitatea ca Uniunea să beneficieze de preluarea energiei electrice produse prin cogenerare, prevăzută la articolul 24bis punctul 1 din Ordonanța Energie electrică. Comisia arată astfel că instituțiile Uniunii dispun de sisteme de cogenerare. Considerăm că este aproape irelevant faptul că producția instituțiilor este inferioară consumului acestora, astfel încât ele nu vând energia electrică pe care o produc prin cogenerare: este suficient ca Uniunea să poată beneficia de preluarea energiei electrice produse pe această cale. Este aproape irelevant și faptul că preluarea energiei electrice produse prin cogenerare se înscrie în cadrul unei politici de mediu a Regiunii Bruxelles-Capitală: contrar celor susținute de Comisie, preluarea constituie de asemenea un serviciu prestat Uniunii. În plus, nu este imposibil ca, în anumite ore ale zilei, Uniunea să producă mai mult decât consumă. În sfârșit, având în vedere cantitățile reduse vizate, vânzarea de energie electrică nu poate fi asimilată unei activități comerciale, pe care Uniunea nu are menirea de a o desfășura.

81. În plus, Uniunea beneficiază de construcția, de întreținerea și de înlocuirea instalațiilor de iluminat public, prevăzute la articolul 24bis punctul 2 din Ordonanța Energie electrică, în ceea ce privește iluminatul cartierelor în care sunt situate instituțiile și organele Uniunii. În mod cert, de iluminatul public profită toți trecătorii din Bruxelles, nu doar Uniunea. Totuși, contrar celor susținute de Comisie, noțiunea de remunerare a unui serviciu de utilitate publică nu implică, în opinia noastră, ca serviciul să fie prestat în mod special aceluia care îl plătește: articolul 3 al treilea paragraf din protocol

41 — Hotărârea AGF Belgium (C-191/94, EU:C:1996:144, punctul 26) și Hotărârea Comunitatea Europeană (C-199/05, EU:C:2006:678, punctul 21).

42 — Hotărârea Comunitatea Europeană (C-199/05, EU:C:2006:678, punctul 25).

se referă la servicii „de utilitate publică”, iar nu la servicii prestate care ar reprezenta echivalentul unei prestații contractuale de drept privat. În consecință, iluminatul public ca atare poate, în principiu, să constituie un serviciu de utilitate publică de care beneficiază Uniunea în sensul articolului 3 al treilea paragraf din protocol.

82. În special, Uniunea a beneficiat în mod efectiv de programul de utilizare rațională a energiei electrice prevăzut la articolul 24 alineatul 2 din Ordonanța Energie electrică. Comisia nu contestă că instituțiile și organele Uniunii au beneficiat de „prime pentru energie” destinate, de exemplu, îmbunătățirii iluminatului unei clădiri din punctul de vedere al performanței sale energetice.

83. În consecință, Uniunea poate să beneficieze de anumite misiuni de serviciu public finanțate prin contribuția regională la energie electrică (preluarea energiei electrice furnizate prin cogenerare) sau a beneficiat de acestea (iluminatul public, programul de utilizare rațională a energiei).

84. În ceea ce privește contribuția regională la gaze naturale, vom arăta numai că Uniunea poate să beneficieze de una dintre misiunile de serviciu public prevăzute la articolele 18 și 18bis din Ordonanța Gaze naturale: programul de utilizare rațională a gazelor naturale prevăzut la articolul 18bis alineatul 2 din Ordonanța Gaze naturale. Precizăm că articolul 18bis alineatul 2 din Ordonanța Gaze naturale este încă în vigoare și că, prin urmare, poate fi pusă la îndoială afirmația Comisiei potrivit căreia, începând cu august 2011, toate misiunile de serviciu public finanțate prin contribuția regională la gaze naturale se adresează numai gospodăriilor.

85. Totuși, pentru ca contribuțiile regionale să fie calificate drept simplă remunerare a serviciilor de utilitate publică și să rămână în afara domeniului de aplicare al articolul 3 din protocol nu este suficient ca acestea să constituie remunerația serviciilor de utilitate publică prestate Uniunii. Este necesar de asemenea să existe o legătură directă și proporțională între costul real al acestor servicii și cuantumul contribuțiilor regionale. Or, în opinia noastră, o astfel de legătură lipsește în speță.

2. Cu privire la legătura directă și proporțională dintre costul real al serviciului și taxa plătită de beneficiar

86. Comisia arată că contribuțiile regionale sunt calculate în funcție de puterea pusă la dispoziția clientului final [43]. Astfel, aceasta deduce că contribuțiile regionale nu sunt calculate în funcție de costul misiunilor de serviciu public pe care le finanțează.

87. În opinia noastră, argumentația Comisiei trebuie însușită.

88. Astfel, articolul 26 alineatul 3 din Ordonanța Energie electrică prevede că „taxa se calculează pe baza puterii puse la dispoziția clienților finali eligibili”. Articolul 20 septidecies alineatul 3 din Ordonanța Gaze naturale, introdus în anul 2011 [44], prevede că „taxa se calculează pe baza calibrului contoarelor utilizate de administratorul de rețea, la punctele de consum situate în Regiunea Bruxelles-Capitală, la clienții finali. Calibrul contorului este determinat prin debitul maxim de gaze naturale măsurat în metri cubi pe oră pentru care a fost conceput contorul”. Potrivit acestor dispoziții, cuantumul contribuțiilor regionale crește odată cu puterea pusă la dispoziția clienților. Or, costul serviciilor prestate beneficiului nu se majorează cu puterea pusă la dispoziție. Un client la dispoziția căruia este pusă o putere semnificativă nu beneficiază mai mult de misiuni de serviciu public decât un client la dispoziția căruia este pusă o putere inferioară: beneficiul misiunilor de serviciu public, implicit costul acestora, nu are legătură cu puterea pusă la dispoziție. În consecință, cuantumul contribuțiilor regionale nu are legătură cu costul misiunilor de serviciu public.

43 — În ceea ce privește contribuția regională pentru gaze naturale și clienții finali al căror contor are un calibru cuprins între 6 și 10 m^3/h (adică cel mai mic calibru existent), sub rezerva ultimului consum anual.

44 — A se vedea punctul 17 din prezentele concluzii.

89. Așadar, contribuțiile regionale nu pot fi considerate drept simpla remunerare a serviciilor de utilitate publică în sensul articolului 3 al treilea paragraf din protocol. Astfel, deși anumite misiuni de serviciu public pe care acestea le finanțează constituie servicii prestate sau care pot fi prestate Uniunii, cuantumul lor nu este proporțional cu costul acestor servicii. Prin urmare, Comisia a dovedit că contribuțiile regionale constituie un impozit în sensul articolului 3 din protocol.

90. În consecință, acțiunea formulată de Comisie trebuie admisă. Conform articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, Regatul Belgiei trebuie să fie obligat la plata cheltuielilor de judecată.

VI – Concluzie

91. Prin urmare, având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții:

1) constatarea faptului că, întrucât a refuzat să acorde instituțiilor și organelor Uniunii cu sediul la Bruxelles imunitatea față de contribuțiile regionale destinate finanțării obligațiilor de serviciu public în domeniul furnizării energiei electrice și a gazelor naturale, prevăzute la articolul 26 din Ordonanța din 19 iulie 2001 privind organizarea pieței de energie electrică în Regiunea Bruxelles-Capitală și la articolul 20 din Ordonanța din 1 aprilie 2004 privind organizarea pieței gazelor naturale în Regiunea Bruxelles-Capitală, referitoare la redevențele de tranzit în materie de gaze naturale și de energie electrică și de modificare a Ordonanței din 19 iulie 2001 privind organizarea pieței de energie electrică în Regiunea Bruxelles-Capitală, Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 3 al doilea paragraf din Protocolul (nr. 7) privind privilegiile și imunitățile Uniunii Europene;

2) obligarea Regatului Belgiei la plata cheltuielilor de judecată.